

Н. В. Глинська, доктор юридичних наук, професор, завідувачка відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України
ORCID ID 0000-0001-5835-3798

ПРІОРИТЕЗАЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ВИМІРИ

Постановка проблеми. Попри міф «.. наче ми можемо мати все і займатися всім, котрим інфіковані практично всі на планеті»¹, сучасна людина, викладаючись на повну, витрачаючи свої безцінні час та енергію та разом із тим не отримуючи бажаного, відчуваючи виснаження й розчарування, свідомо приходить до необхідності *визначати пріоритети*, робити лише те, що справді необхідно, відкидати зайве, щоб, докладаючи мінімум зусиль, досягати успіху. Необхідність пріоритезації, чи розставлення пріоритетів, впливає з дуже очевидного факту: ми просто не маємо достатньо ресурсів, щоб працювати над усім, що можемо придумати². Справжнього прогресу досягають лише ті, хто навчився фокусуватися на ключових аспектах і вмів говорити «ні» всьому іншому – це не просто техніка, це стратегія для досягнення значних результатів³. Досягти мети можна різними засобами, утім, для ефективної діяльності потрібними є лише найкращі, найважливіші з них. Саме останні дозволяють досягнути бажаного результату за умови раціонального використання ресурсів.

¹ Маккеон Грег *Есенціалізм. Мистецтво визначати пріоритети*/ пер. з англ. А Дудченко (Наш Формат, 2021) 20 Есенціалізм, за книгою Грега Маккеона, – це вміння вибирати пріоритетність своїх справ та фокусуватись на виконанні тільки найважливіших із них. Простими словами, це здатність протистояти бажанню «встигати все» та робити «менше, але краще», тобто докладати менше зусиль і виконувати меншу кількість справ, але досягати кращих результатів. Автор виклав власну теорію того, як вміння розставляти пріоритети й відкидати усе неважливе веде до успішного та щасливого життя.

² '20 Product Prioritization Techniques: A Map and Guided Tour' (Folding Burritos) <<https://foldingburritos.com/blog/product-prioritization-techniques/>>

³ 'Чому пріоритезація – це не фокусування' (TwoCo, Nov 29 2024) <<https://2coachingconsulting.substack.com/p/0ca>>

Наприклад, відкритий Джозефом Мозесом Юраном принцип Парето, або ж Закон Парето (також відомий як правило Парето, або правило 80/20, або принцип малої кількості причин), стверджує, що для багатьох явищ вісімдесят відсотків наслідків спричиняються двадцятьма відсотками причин. При цьому до наслідків цього правила відносять, зокрема, те, що досягнення бажаних результатів є наслідком незначної кількості чинників чи дій, так само як і більшість успішних справ чи невдач зумовлені дією незначної кількості конструктивних чи деструктивних чинників; більша частина вкладених зусиль не призводить до бажаного результату; не потрібно витратити весь час і всі ресурси для отримання бажаного результату, натомість, потрібно знайти «ключові завдання», куди вкласти двадцять відсотків зусиль, щоб отримати вісімдесят відсотків результату⁴.

Тож результативність діяльності багато в чому визначається системою обраних пріоритетів. Звісно, питання пріоритезації є актуальними й для кримінального процесу як різновиду соціальної технології. Кримінальне провадження, як і будь-яка інша соціальна діяльність, завжди стикається з проблемою обрання найбільш раціонального (тож пріоритетного у конкретних умовах розвитку суспільства) засобу досягнення необхідного результату (мета – засіб). Саме надання переваги чомусь за результатом відбору найкращого за певними критеріями, чи ранжування значимості певних засобів, є основою побудови оптималь-

⁴ 'Що таке принцип Парето та як його застосувати у роботі та житті' (Happy Monday) <<https://happymonday.ua/shho-take-pryntsyp-pareto>>

ної моделі кримінального провадження з високим коефіцієнтом ефективності. Зазначене зумовлює необхідність проведення наукової розвідки феномену пріоритезації у кримінальному провадженні (далі – ПКП).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Відмітимо, що питання пріоритезації здебільшого висвітлювались в економічній і технічній літературі. Щодо юридичних наукових розвідок, то фрагментарно ця проблематика підіймалась у роботах А. О. Гарницької та М. В. Соколовського в аспекті пріоритезації оперативних завдань над процесуальними, що призводить до втрати ключових доказів та ускладнює формування обвинувачення,¹ А. В. Коваленка щодо взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації,² А. І. Берлача в аспекті діяльності органів прокуратури³. Першою цілісною науковою розвідкою проблематики пріоритезації у кримінальному провадженні є публікація члена авторського колективу однойменного фундаментального дослідження М. І. Пашковського⁴. Однак підхід до проблеми оптимізації царини кримінального провадження крізь призму пріоритезації у науковій літературі не висвітлювався.

Метою дослідження є формулювання основних положень, що підтверджують необхідність системного дослідження питань ПКП. Це вимагає: розкриття загальносоціальної та правової цінності пріоритезації як організуючого фактору людської діяльності, формулювання поняття цього феномену у царині кримінального провадження, визначення його основних рис, а так само виокремлення та характеристики його загальних критеріїв.

¹ Гарницька А. О., Соколовський М. В. 'Особливості доказової діяльності під час досудового розслідування терористичних кримінальних правопорушень' (2025) 2 Порівняльне аналітичне право. < <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328122>>

² Коваленко А. В. 'Взаємодія органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні' (2022) 2 (38) Криміналістичний вісник 48–59. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2022-38-2-48>.

³ Берlach А. І. 'Дискреційні повноваження органів прокуратури як складовий елемент їх адміністративно-правового статусу: зарубіжний досвід' (2023) 34 (73) 3 Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки <https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/3_2023.pdf#page=156>

⁴ Пашковський М. І. 'Пріоритезація кримінальних проваджень за статтею 438 КК України: перспективи цифровізації' *Альманах наукових праць фахівців Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за результатами досліджень у 2022 р.* (Право, 2023) 82

Виклад основного матеріалу. Слово «пріоритезація» – це неологізм іншомовного походження, що означає дію, виражену дієсловом «пріоритезувати». За етимологією воно походить від англійських слів prioritize («надавати перевагу», «визначати пріоритети») та priority («першість», «перевага», «пріоритет», «старшинство»), які, у свою чергу, ведуть походження від латинських prioritās («передування»), prior («попередній», «попередній у часі»), та префікса prae- («перед»). За семантикою «пріоритезація» означає процес визначення або надання пріоритетів певним особам чи явищам. Зауважимо, що в більшості словників слово «пріоритет» трактується як «першість у чомусь» або як «переважне значення чогось»⁵.

Для точнішого розуміння значення слова «пріоритет», на нашу думку, доцільно так само звернутися й до пошуку його слів-синонімів та слів-антонімів. Так, дуже близьке значення до слова «пріоритет» мають такі слова, як: перевага, плюс, принада, першість, вищість, зверхність, верх, першенство, козир, лідерство, а словами, протилежними за значенням, є: другорядний, малозначний, неважливий, побічний, незначний, вторинний та ін. Якщо виявляти дії, близькі за значимістю до «пріоритезації», то серед них доцільно віднести такі, що позначаються словами: організовувати, оцінювати, класифікувати, ранжувати, систематизувати, сортувати, знаходити послідовність, ієрархізувати, складати діапазон, рейтингувати. До протилежних за направленістю дій належать слова: розладнати, навести безлад, переплутати, заплутати, розгубити.

Слово «пріоритет» з'явилося в нашій мові у XV ст. Це було слово, що вживали в однині. Воно означало щось найважливіше з найважливішого. Наступні п'ять століть воно так й лишалося словом в однині. І тільки у XX ст. утворили з нього множину й почали говорити про пріоритети⁶, що зумовлено експоненційним зростанням варіантності в соціумі.

Питання необхідності робити вибір, надавати перевагу одному перед іншим (іншими), ранжувати, систематизувати, сортувати об'єкти, відсіюючи зайве, є актуальними для раціоналізації будь-якої

⁵ Див. наприклад: Сематюк О. П. *Сучасний словник іншомовних слів. – 3-тє вид., доп.* (Веста: Видавництво «Ранок», 2010) 468; *Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т. 3.* (Видавничий центр «Академія», 2002) 90

⁶ Маккеон Грег *Есенціалізм. Мистецтво визначати пріоритети*/ пер. з англ. А. Дудченко (Наш Формат, 2021) 240 с.

соціальної діяльності, що націлена на отримання бажаного результату. На тлі об'єктивної обмеженості ресурсів ключовим драйвером пріоритезації є економічний чинник. Невипадково пріоритезація є наріжним питанням у різних галузях соціальної діяльності – в економіці, програмній інженерії, будівництві, законотворенні, при розробці державних програм тощо.

Переходячи до сутності предмета цього дослідження, позначимо, що на національному рівні проблематика ПКП здебільшого згадується у ЗМІ, наукових публікаціях, політичних документах у контексті економії ресурсів органів кримінальної юстиції, як-от: розслідування найважливіших справ, у тому числі завдяки виділенню найдосвідченіших співробітників для цього, спрямування значної кількості кращих ресурсів на пріоритетні цілі (відповідно з меншою кількістю ресурсів на менш важливі провадження) та ін. Як зазначає М. І. Пашковський, «в умовах обмеженості ресурсів одним із засобів збереження та забезпечення ефективності функціонування системи кримінальної юстиції є визначення пріоритетів (пріоритезація) *серед* кримінальних проваджень чи їх окремих груп, що впливатиме на завантаженість не лише слідчих, прокурорів, а й на діяльність оперативних підрозділів, слідчих суддів та судів. Водночас пріоритезація проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій у межах окремих кримінальних проваджень фактично давно застосовується у практичній діяльності. Так, черговість (пріоритетність) проведення слідчих та інших процесуальних дій під час досудового розслідування, виходячи з криміналістичної характеристики окремих видів кримінальних правопорушень, визначається в методиках розслідування злочинів, а саме в частині програмування початкового та наступних етапів розслідування кримінальних правопорушень, враховуючи слідчі ситуації»¹.

Науковець також підкреслює, що «політика пріоритезації справ застосовується і в діяльності міжнародних судових органів. Наприклад, Європейському суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) такий підхід дозволив розподілити навантаження та зробити вплив ЄСПЛ на стан дотримання прав людини в Раді Європи більш ефективним. Правила пріоритезації діяли і в міжнародних кримінальних трибуналах *ad hoc*».²

¹ Пашковський М. І.

² —

Разом із тим зауважимо, що пріоритезація серед кримінальних проваджень, хоча й є надто важливим та майже революційним засобом оптимізації діяльності органів кримінальної юстиції, водночас вона є лише одним з аспектів тематики визначення пріоритетів у кримінальному провадженні, яку ми спробуємо розкрити в системному вигляді.

Насамперед для вирішення поставленого завдання вважаємо за необхідне: сформулювати операційне поняття ПКП, адаптоване до цієї царини; визначити основні предметні аспекти чи зрізи ПКП; встановити чинники, що впливають на ПКП та її функціональне призначення (по суті, обґрунтувати, для чого нам потрібно вводити нове поняття в доктрину кримінального процесу).

Щодо поняття ПКП

Із наведеної вище етимологічної характеристики терміна «пріоритезація» зрозуміло, що завдання однойменного процесу у будь-якій соціальній царині – зрозуміти та обрати «щось важливіше» із сукупності однопорядкових об'єктів чи явищ, що конкурують чи навіть конфліктують між собою. Тож ситуація конкурентності чи конфліктності є поштовхом для обрання чогось більш значимого у конкретній обстановці (справі).

У предметному розумінні пріоритезація зводиться до певного результату, наприклад, до впорядкування об'єктів, розставлення їх у порядку важливості (черговості) або наділення порівняльних об'єктів особливими властивостями (характеристиками), як-от: номер, ступень важливості, терміновість тощо. Каталізатором пріоритезації є тяжіння до раціоналізації, оптимізації діяльності за рахунок обрання засобів із найвищою потенційною ефективністю.

Сформулюймо аспекти, що характеризують пріоритезацію в кримінальному процесі. Йдеться про діяльність учасників кримінального провадження, слідчого судді та суду, яка регулюється законодавством і спрямована на вирішення кримінально-правового конфлікту, що виник внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

По-перше, зазначимо про те, що *метою* й одночасно *поштовхом* ПКП є підвищення ефективності вирішення його завдань за рахунок ієрархізації, ранжування важливості тих чи інших правових явищ (елементів предмета правового регулювання).

Об'єктом пріоритезації є те, на що спрямована практична й пізнавальна діяльність його суб'єктів,

тобто та сфера, в якій розставляються пріоритети. З огляду на функції ПКП таким об'єктом виступають *усі засоби кримінальної процесуальної діяльності*, котрі відбивають її активний діяльнісний динамічний аспект. У широкому розумінні засобами кримінального провадження є все те, за допомогою чого забезпечується отримання його результату¹. Такі засоби, чи інструментарій, правила й умови його застосування мають бути встановлені виключно у кримінальному процесуальному законодавстві. При цьому вони можуть мати як загальний *регулятивний характер* (засадничі та статусні елементи предмета кримінального процесуального регулювання², як-от: завдання, засади, нормативні правила доказування та ін., від правильної ієрархії яких залежить результативність процесу (наприклад, нормативне правило щодо пріоритету міжнародного договору перед нормами КПК у разі суперечності їх положень (ч. 4 ст. 9 КПК)), так і *рушійний характер* (процедурні елементи – процесуальні дії, рішення, процедури, технології та ін., за допомогою яких здійснюється кримінальне провадження).

Предметом ПКП є зафіксовані у свідомості його суб'єктів та включені до їх практичної діяльності сторони, властивості й відносини об'єктів, що досліджуються з певною метою в даних умовах й обставинах. Співзвучно пізнавальному правилу про те, що предмет дослідження – це найбільш значущі з практичної та теоретичної точки зору властивості, сторони, особливості об'єкта, які підлягають безпосередньому вивченню, предмет ПКП так само найчастіше визначається певними маркерами – наявністю суперечностей, колізій, конкуренції. Отже, варіантність таких предметів у контексті ПКП не може бути заздалегідь формалізована з огляду на різноплановість проблемних питань, що сигналізують про необхідність пере-

гляду «існуючого порядку речей», зокрема, певної перефрагментації тих чи інших сегментів кримінального провадження.

Однією з характерних рис ПКП є її *офіційний характер*. З огляду на публічний характер та імперативний метод правового регулювання кримінального провадження процес розставлення пріоритетів у цій царині є прерогативою насамперед законодавця. Нормативні засоби пріоритезації у загальному механізмі правового регулювання є різними за своїм функціональним навантаженням та зводяться як до прямої, так й опосередкованої ієрархізації тих чи інших елементів кримінального провадження (зокрема, пріоритетність визначається через тлумачення норм законодавства).

Враховуючи інструментальну роль правозастосування як засобу індивідуалізації правових приписів, особливо при реалізації дискреційних повноважень, визначення та реалізація нормативних пріоритетів у конкретній ситуації відбувається саме під час вчинення процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень суб'єктами кримінального провадження. Водночас щодо суб'єктів правозастосування у кримінальному провадженні ми дотримуємося підходу, який висловлювали й раніше. Його зміст полягає в такому: як й нормотворчість, правозастосування (а саме із правозастосуванням пов'язується сутність та призначення кримінальної процесуальної діяльності) є прерогативою учасників кримінальних процесуальних відносин, наділених владними повноваженнями (виключна компетенція державних органів та осіб, що здійснюють кримінальне провадження, чи офіційних суб'єктів кримінального провадження – державних органів та службових осіб, що ведуть провадження (суд, суддя, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, дізнавач))³. Звісно, в кримінальній процесуальній діяльності беруть участь й інші учасники (неофіційні – за нашою класифікацією), як-от: підозрюваний, обвинувачений, їх захисники та законні представники тощо, які мають свої пріоритетні

¹ Велика українська юридична енциклопедія : Т. 19 : Кримінальний процес, судострій, прокуратура та адвокатура (Харків, 2020) 435.

² Примітка. Тут ми використовуємо термінологію Т. О. Лоскутова, який у контексті градації елементів предмета кримінального процесуального регулювання доречно, на наш погляд, поділяє елементи предмета кримінального процесуального регулювання на «засадничі» (що відображають призначення, ідеї, принципи та завдання провадження), «статусні» (що розкривають зміст правового становища учасників) та «процедурні» (що відображають порядок здійснення кримінального провадження) [Лоскутов Т. Перспективні напрями розвитку предмета регулювання кримінального процесуального права? (2016) 3 Підприємство, господарство і право 2016 153–157]

³ Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень : монографія (Істина, 2014) 44. Примітка. Термін «офіційний» (від лат. *officialis* – посадовий) інтерпретується як урядовий чи посадовий; такий, що запроваджується чи керується урядом; такий, що представляє уряд, виражає позицію урядових установ; такий, що здійснюється із дотриманням усіх правил, існуючих формальностей (див.: [Сучасний тлумачний словник української мови: 100000 слів (ВД «Школа», 2009) 618]).

завдання в кримінальному провадженні та зацікавлені в оптимізації, підвищенні ефективності їх реалізації, використовуючи для цього необхідні юридичні засоби. Утім, діяльність таких учасників процесу здійснюється на підставі та у порядку, визначеному законом, і за своїм характером в аспекті правореалізації дістає вияв лише у формах дотримання, виконання та використання норм права, а, відтак, не підпадає під ознаки правозастосовної діяльності, маючи правореалізаційний характер (тож не створює ані нових пріоритетних правил, ані змінює існуючий «порядок речей»). Таким чином, неофіційні учасники кримінального провадження, по суті, є «користувачами» результатів ПКП. Наприклад, реалізація захисником стратегії захисту у площині оцінки допустимості доказів у справі не створює нових правил в цій царині, хоча й є обов'язковою для їх вивчення та оцінки відповідним адресатом (зокрема, судом), у той час як правові позиції Верховного Суду з аналогічних проблемних питань стають одним зі стандартів правил доказування. Звісно, проблеми пріоритезації можуть виникати у діяльності всіх учасників провадження (наприклад, проблема одночасного призначення судових засідань у практиці адвоката за неможливості їх перенесення вимагає визначення останнім пріоритетів). Утім, такі аспекти пріоритезації мають організаційний характер та не включені нами в дослідження.

Таким чином, з огляду на державно-владний характер ПКП суб'єктами цієї діяльності є законодавець, державні органи і службові особи, що ведуть провадження.

ПКП є *багатокритеріальною*, адже здійснюється на підставі сукупності критеріїв, котрі відповідають запитам та очікуванням сучасного правового суспільства (чи є соціально обґрунтованими, значущими, об'єктивно зумовленими, такими, що відповідають реальним суспільним відносинам).

Як показало вивчення літератури з менеджменту та програмної інженерії (у сферах, в яких проблематика, що розглядається, є найбільш популярною), пріоритезація завжди має багатокритеріальний характер і «викликає значні когнітивні навантаження»¹. І хоча пріоритет – це відповідь

¹ *Примітка.* Дослідники та фахівці пропонують низку методів, більшість з них спираються на експертні методи, які певною мірою дають можливість вирішувати поставлені задачі. Однак серед таких відомих методів (MoSCoW, Kano, Story Mapping, KJ, Feature Buckets) практично усі перед-

на те, що є важливішим за інше, не існує єдиної універсальної формули, котра *дозволила б зібрати різні параметри явищ та відобразити їх в одно-мірному середовищі*. Всі методики пріоритезації створені для спрощення обговорення пріоритетів із зацікавленими особами, це лише база для вибору, що допомагає структурувати уявлення про цінність певних об'єктів; утім, «правильна пріоритезація» побудована на *свідомому підході* до обрання вимірювань та формул для об'єднання цих вимірювань².

При цьому обрання шкали вимірювання, формулювання критеріїв для зіставлення об'єктів є найбільшою складністю при проведенні пріоритезації у будь-якій діяльності. З огляду на об'єктивну неможливість заздалегідь формалізувати як різнопланові предмети ПКП, так і відповідний набір критеріїв (стандартів), необхідним є формулювання основних принципів (положень), що виявлятимуться регуляторами (чи виконуватимуть роль відправної точки) для встановлення адекватних спеціальних критеріїв щодо кожної конкретної ситуації, в якій є потреба ієрархізації тих чи інших елементів. Причому такі вимоги мають бути адресовані як державним органам (наприклад, законодавчим та вищим судовим органам), що розробляють чи формулюють в офіційних документах ПКП, так і безпосередньо правозастосовникам, що індивідуалізують такі загальні пріоритети щодо конкретної фактичної та правової ситуації, яка склалась при ухваленні конкретного кримінального процесуального рішення чи при вчиненні процесуальної дії. Отже, спробуємо сформулювати та стисло охарактеризувати ті вимоги, яким мають задовольняти критерії ПКП. Фактично йдеться про загальні положення, що виконують функцію впорядкування процесу розставлення пріоритетів. До них слід віднести такі:

1. *Правовий характер.* Ключова роль принципу *верховенства права* у будь-якій правовій діяльності зумовлює обов'язковий *правовий характер* критеріїв, обраних для ПКП, а саме: їх відповідність правовим принципам та гарантоване забез-

бачають якісний описовий аналіз, що спирається на техніки інтелектуального штурму 'Нестеренко О В Метод пріоритезації вимог в програмній інженерії (2024) 2–3 Проблеми програмування 132–139 <<https://pp.isoftware.kiev.ua/index.php/ojs1/article/download/629/681>>]

² 'Пріоритизація задач: висша математика чи легка розмінка перед сніданком?' (DOU) <<https://dou.ua/lenta/articles/prioritization-part-1/>>

печення прав і свобод особи. При цьому неприпустимим є будь-яке звуження прав учасників кримінального провадження. Адже побудова сучасного кримінального процесу має сенс тільки тоді, коли його осучаснення не тягне за собою звуження прав суб'єктів кримінального провадження. Принцип неприпустимості звуження прав і свобод людини є конституційним та таким, що ґрунтовно досліджений у науці конституційного права¹, а, отже, він не потребує галузевого тлумачення.

У світлі концепції верховенства права формула будь-якої оптимізації кримінального провадження як у бік його спрощення, так й ускладнення, має корелювати із правами та законними інтересами учасників провадження, не звужуючи їх. Тобто «будь-яке спрощення, економія ресурсних затрат держави або, навпаки, невинуватене надання додаткових гарантій певній категорії осіб є неприпустимими, якщо це загрожує законності закріпленої форми кримінального провадження»².

Так, наприклад у контексті пріоритетності застосування цифрових технологій у кримінальному провадженні засада верховенства права вимагає встановлення таких критеріїв, щоб «...будь-яка дія, пов'язана з цифровізацією правосуддя, виконувалася у повній відповідності до фундаментальних прав, таких як права на захист персональних даних, на справедливий суд і на ефективний засіб правового захисту, а також у відповідності до принципів пропорційності та субсидіарності... Має бути гарантовано право на справедливий суд та ефективний засіб правового захисту. Зокрема, у кримінальному провадженні в цифровому середовищі слід уникати будь-якого втручання в право на захист, включаючи право на доступ до адвоката та право на доступ до речових доказів»³. Для цього «використання технологій має відповідати праву на справедливий судовий розгляд, що застосовується до судових проваджень, як це передбачено у ст. 6 Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ), а також має відповідати праву на приватність і захист даних, передбаченому у ст. 8 ЄКПЛ, та праву на свободу вираження

поглядів громадськістю, включаючи засоби масової інформації, передбаченому у ст. 10 ЄКПЛ. У зв'язку з особливим ризиком того, що використання технології може бути упередженням..., використання технології має ... враховувати необхідність гарантувати ці права відповідно до принципу недискримінації (п. 82 Висновку Консультативної ради європейських суддів (далі – КРЕС) № 26). При цьому КРЕС визнала, що ЄСПЛ розвинув і продовжуватиме розвивати свою практику у світлі технологічного розвитку. Наприклад, фізична відсутність особи на слуханні колись розглядалася як порушення ст. 6 ЄКПЛ. За певних умов і з розвитком ефективних засобів відеоконференцій зараз визнається, що участь у судовому засіданні за допомогою таких засобів еквівалентна фізичній присутності, а, отже, не суперечить ст. 6 (п. 83 Висновку КРЕС № 26)»⁴.

2. На окреме формулювання, на наш погляд, заслуговує вимога *справедливості* критеріїв ПКП. Ця вимога безпосередньо продиктована засадою верховенства права: пріоритезація повинна здійснюватися справедливо, без дискримінації та упередженості.

Ілюстративною в цьому аспекті є позиція Верховного Суду, висловлена в рішенні Великої Палати, прийнятому за результатом розгляду скарги щодо визнання протиправним та таким, що втратив чинність, пункту 13.7 Регламенту Вищої ради правосуддя (далі – ВРП), затвердженого рішенням «Про затвердження Змін до Регламенту Вищої ради правосуддя» від 21 листопада 2023 р. № 1068/0/15–23 (далі – Регламент), у частині встановлення пріоритетності здійснення дисциплінарних проваджень⁵.

Так, відмовляючи в задоволенні зазначеної скарги, Велика Палата у контексті оцінки визна-

4

⁵ *Примітка.* Пункту 13.7 Регламенту Вищої ради правосуддя передбачає: «...якщо наслідком може бути звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України; щодо судді, який звернувся із заявою про відставку, якщо наслідком може бути звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України; щодо судді, кваліфікаційне оцінювання якого зупинено у зв'язку з розглядом дисциплінарної скарги; щодо судді, стосовно якого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України внесена рекомендація про призначення за результатами конкурсу на зайняття вакантної посади судді, переведення, якщо наслідком може бути звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України; якщо у скарі наведені відомості про дії судді, що викликали значний суспільний інтерес».

¹ Шило О. Г. (ред) *Концептуальні основи побудови сучасного кримінального процесу України* (НДІ ВПЗ імені акад. В. В. Сташиса НАПрНУ, 2016) 64–65

² Капліна О. В. (ред) *Особливі порядки кримінального провадження* : підручник (Право, 2024) 11

³ Глинська Н В (ред) *Концептуальні основи цифровізації кримінального провадження України* : монографія (Право, 2024) 452 DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178612139>.

чених ВРП у Регламенті критеріїв пріоритетності з точки зору справедливості (зокрема, такого її компоненту, як рівність перед законом) зазначила, що «у спірних правовідносинах немає ознак, які б свідчили про відмінне ставлення до позивача, порівняно з іншими особами, в дисциплінарному провадженні. Визначений Регламентом пріоритет щодо розгляду дисциплінарної справи без встановлення конкретних обставин, які б давали підстави стверджувати про таке ставлення, не може вважатися проявом дискримінації (порушенням принципу рівності перед законом), зокрема відносно позивача (п. 6.35)»¹.

3. *Соціально-правова адекватність пріоритезації* передбачає відповідність критеріїв, що використовуються для ранжування засобів кримінального провадження, як загальноправовим нормам та принципам, так і соціальним цінностям, потребам та очікуванням сучасного суспільства від кримінального провадження. Ці критерії мають бути актуальними, значущими, об'єктивно зумовленими, відповідати реальним суспільним відносинам і бути розрахованими на їх сучасне врегулювання та охорону.

Це означає, що філософське та правове осмислення проблем кримінального провадження як соціально-правового інституту вимагає постійного співвіднесення потреб кримінальної процесуальної сфери з людиною, її потребами, інтересами та цілями; українським суспільством в цілому та його ключовими інститутами, зокрема: політикою (кримінальною та кримінальною процесуальною), соціальною сферою наукою (особливо суспільствознавством), ідеологією, мораллю тощо. Інакше кажучи, це передбачає виявлення аксіологічних цінностей сучасного суспільства, які й визначатимуть зміст та наповненість критеріїв ПКП, що спрямовані насамперед на ефективну реалізацію прав і свобод людини в сфері кримінального провадження.

Адже кримінальне провадження є сферою, яка безпосередньо стосується прав і свобод людини, інтересів суспільства в цілому. Тому критерії, що використовуються для ПКП, повинні бути не лише юридично обґрунтованими, а й соціально

прийнятними, відповідати уявленням про справедливість та гуманізм, не повинні порушувати основоположні права та свободи людини. Разом із тим вони повинні враховувати інтереси суспільства у боротьбі зі злочинністю, забезпеченні правопорядку та безпеки громадян, сприяти ефективному розслідуванню злочинів і притягненню винних до відповідальності. Яскравою ілюстрацією соціально-правової адекватності критеріїв пріоритетності у кримінальній процедурі є, наприклад, унормовані правила обрання запобіжного заходу як з урахуванням кримінально-правової характеристики злочину (його тяжкості), так і за умови доведеності ризиків можливої негативної поведінки особи, з обов'язковим встановленням низки соціально-правових характеристик особи (ст. 178 КПК). До того ж подібною ілюстрацією є й правила призначення покарання за вчинення кримінального правопорушення, що передбачають як правову (пропорційність тяжкості вчиненого діяння), так і соціальну (відповідність індивідуальним обставинам справи) адекватність.

Вимога соціально-правової адекватності передбачає сутнісну узгодженість критеріїв пріоритезації кримінального провадження (ПКП) з ідеологічними орієнтирами сучасного кримінального процесу. Це стосується, зокрема, відповідності затвердженим стратегіям розвитку органів кримінальної юстиції. Прикладами таких стратегій є: Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства до 2029 року (яка наразі перебуває в розробці).

4. Система критеріїв пріоритезації повинна бути достатньо *гнучкою*, щоб враховувати зміни в обставинах конкретної справи. *Гнучкий (неформалізований) характер критеріїв для ПКП* полягає в тому, що той чи інший критерій, навіть будучи деталізованим у вигляді певної системи локальних критеріїв, залишається положенням загального порядку, яке «розраховано на ситуації масового вжитку»..., а не створюється під ситуацію на кшталт «тут і тепер»². Так, зокрема, критеріями пріори-

¹ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 03 жовтня 2024 року справа № 990/329/23 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/122434172?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR2Q60MVVE8O-B9JLqDm9RfZOmbuLBNICuFEKx8SmhHJvUx0uVdfjKEUEJs_aem_pRQ9Xv-rKlR5FjuA1gOZBg

² Гмирко В. П. *Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація: монографія* (Акад. митної служби України, 2010) 179

тетності переходу до спеціального порядку провадження є унормовані в законі для цього підстави та умови. І саме оптимальна гнучкість характеру їх унормування дозволяє забезпечити ефективність конкретного кримінального провадження з урахуванням його специфіки.

5. *Зрозумілість* критеріїв ПКП передбачає доступність їх для однакового розуміння всіма суб'єктами, яким вони адресовані. З урахуванням ключової ролі законодавчого регулювання правової діяльності на перший план, звичайно, виходить правова визначеність унормованих критеріїв ПКП. У цьому сенсі нагадаємо, що, за усталеною практикою ЄСПЛ, поняття «передбачено законом», або «згідно із законом», у положеннях Конвенції вимагає не лише того, щоб заходи компетентних органів держави мали правове підґрунтя в джерелах національного права, а й вимагає достатню якість норм права, що передбачає наявність у них гарантій проти свавілля, а також їх відповідність принципу верховенства права («Санді Таймс» проти Сполученого Королівства, заява № 6538/74, 26 квітня 1979 р., п. 49)¹. Зазначене насамперед зумовлює необхідність запроваджувати та будувати норми права у такий спосіб, щоб вони були доступними відповідним особам, а їх формулювання було б настільки чіткими, щоб дозволити особам передбачити (в розумних межах з огляду на особливості конкретних обставин) наслідки, які можуть настати внаслідок тієї або іншої дії цих осіб («Маестрі проти Італії», заява № 39748/98, 17 лютого 2004 р.)².

Враховуючи казуальність тлумачення будь-якої норми, зокрема й критеріїв ПКП, правильність конкретизації таких нормативних орієнтирів у правозастосовній діяльності залежить від низки об'єктивних та суб'єктивних чинників. Для того, щоб правозастосовне тлумачення було розумно передбачуваним (а саме така якість є пріоритетним компонентом справедливого вирішення правового спору та способом забезпечення авторитету органів кримінальної юстиції) з огляду на поліджерельність кримінального процесуального за-

конодавства, нерідко потрібно враховувати додаткові орієнтири, як-от: національна та міжнародна судова практика, правова доктрина й навіть стан технологізації суспільства.

Оскільки вказане питання потребує окремого розгляду, тут лише підкреслимо, що керівна роль у забезпеченні єдиного та правильного розуміння закону, у тому числі й нормативних орієнтирів у ПКП, належить Верховному Суду. Невипадково законодавець України визначив функціональне призначення Верховного Суду в системі судострою України саме через забезпечення сталості та єдності судової практики. Як ми вже зазначали в попередніх публікаціях, правова модель механізму забезпечення єдності судової практики Верховним Судом не є статичною. Вона може розвиватися та доповнюватися новими елементами відповідно до запитів правозастосовної практики, поряд зі зміцненням уже існуючого механізму. Адже, як зазначає Я. М. Романюк, правові механізми, які закладаються в основу діяльності суду, можуть і повинні модернізуватися, в тому числі й за рахунок розумної адаптації нових правових інститутів³. На наш погляд, одним із перспективних напрямів такої модернізації є впровадження інституту преюдиційного запиту як ефективного засобу досягнення узгодженості правозастосування.⁴

4. *Наукова обґрунтованість* ПКП передбачає, щоб критерії, обрані для здійснення ПКП, відповідали існуючим доктринальним поглядам, положенням та рекомендаціям юридичної науки, а також основним тенденціям кримінальної процесуальної політики.

Як влучно з цього приводу зазначав Л. М. Лобойко, усі процеси повинні відбуватися з урахуванням результатів наукових досліджень. Доводити необхідність наукового обґрунтування різноманітних процесів діяльності немає потреби, це давно стало аксіомою⁵. Дійсно, наука завжди є прогресивною та випереджає розвиток законодавства. Тому й формулювання та запровадження будь-яких правових критеріїв у практичну діяльність має

¹ Справа «Санді Таймс» (The Sunday Times) проти Сполученого Королівства» (Заява № 6538/74) : Рішення Європейського суду з прав людини від 26 квіт. 1979 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57584> (дата звернення: 17.09.2023)

² Справа «Маестрі проти Італії» (Заява № 39748/98) : Рішення Європейського суду з прав людини від 17 лют. 2004 р. URL: http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-61638_57584 (дата звернення: 17.09.2023)

³ 'Інтерв'ю з Я. Романюком' 11 (175) Судовий вісник <<https://pravo.ua/articles/praktichna-neobhidnist/>> (дата звернення: 20.09.2021)

⁴ Більш детально Шило О. Г. (ред) *Єдність судової практики у вимірі стандартів якості кримінального процесуального законодавства України* (Право, 2023) 178–180

⁵ Шило О. Г. (ред) *Концептуальні основи побудови сучасного кримінального процесу України: монографія* (НДІ ВПЗ імені акад. В. В. Сташиса НАПрНУ, 2016) 48

відбуватися не стихійно, а на підставі спеціально розробленої для цієї мети наукової концепції.

Вимога науковості є актуальною як для законодавця, що «створює» (унормовує в позитивному праві) пріоритети, так і для правозастосовників, які конкретизують такі пріоритети на практиці шляхом їх індивідуалізації з урахуванням специфіки правової ситуації. Інакше кажучи, не лише законодавча політика формулювання пріоритетів у кримінальному провадженні, а й власне кримінальний процес мають бути науково обґрунтованими. Наукова обґрунтованість ПКП є не лише ілюзорним принципом, а й якісною характеристикою, поза якою результат ПКП буде необ'єктивним, відірваним від соціально-правових реалій.

Традиційно під правовою доктриною розуміють зумовлену характером правової культури суспільства цілісну і логічно узгоджену сукупність визнаних юридичною спільнотою ідей та наукових поглядів на право, що є основою професійної правосвідомості та концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності¹.

Як свідчить аналіз рішень Верховного Суду, судді все частіше звертаються до правової доктрини як орієнтиру при застосуванні норми права. Як зазначає С. І. Максимов, правова доктрина є феноменом, що максимально має поєднувати наукові розробки з практикою створення й застосування права, враховуючи при цьому як контекст правової культури, так і вплив основних чинників розвитку суспільства загалом². І. В. Семеніхін відзначає, що можливість використання правової доктрини, доктринальних положень у правозастосовній практиці впливає із самої природи, сутності феномену правової доктрини, що має двоїстий, теоретико-прикладний (практичний) характер³.

Ефективним інструментом забезпечення наукової обґрунтованості ПКП на законодавчому та правозастосовному рівнях є функціонування відповідних Науково-консультативних рад при Верховній Раді України, Конституційному Суді України та Верховному Суді. Члени цих рад на-

дають наукові висновки, що ґрунтуються на ґрунтовному аналізі концептуальних ідей, теорій та поглядів щодо релевантних питань.

Окрім цього, як правильно відзначається в літературі, формами застосування доктринальних джерел у правозастосовній діяльності (при здійсненні перегляду судових рішень) є також отримання індивідуальних консультацій та правових висновків від науковців у галузі права та безпосереднє використання доктринальних джерел при вирішенні справи Верховним Судом⁴.

З огляду на це, правова доктрина влучно розглядається як «допоміжний інструмент пошуку правильного шляху однакового застосування окремої правової норми»⁵. За таких умов, зазначають фахівці, правова доктрина цілком спроможна виступати як один із переконливих аргументів, покладених в основу мотивування Верховним Судом свого рішення щодо правильного застосування норми права та відповідної правової позиції, сформульованої за результатами перегляду судових рішень Верховним Судом⁶.

Звернення правозастосовника до доктрини під час прийняття рішення посилює впевненість у правильності своєї позиції, а іноді й формує її. За словами І. В. Семеніхіна, «на правозастосування правова доктрина впливає у двох основних формах. По-перше, доктринальні положення стають частиною правосвідомості суб'єктів правозастосування у ході вивчення ними наукових праць. У цьому разі йдеться про опосередкований вплив правової доктрини на прийняття юристами юридично значущих рішень. По-друге, за умови неоднозначної практики застосування норм права, наявності прогалин у законодавстві, колізійності юридичних приписів правозастосовники використовують доктринальні положення як засіб додаткової аргументації, посиляючись у своїх рішеннях

⁴ Попов О. І. 'Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах' (2016) 132 Проблеми законності < <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/59026> >

⁵ Пархоменко Н. М. 'Єдність судової практики як складова правового регулювання' (2020) 3 Часопис Київського університету права 26–30

⁶ Попов О. І. 'Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах' (2016) 132 Проблеми законності < <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/59026> >

¹ Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3 : Загальна теорія права (Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017) 471.

² Максимов С. І. 'Правова доктрина: філософсько-правовий підхід' (2013) 9 Право України 34–54.

³ Семеніхін І. 'Проблемні аспекти реалізації правової доктрини у правозастосовній практиці' (2010) 3 (62) Вісник Академії правових наук України 303–304.

³⁷ Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3 : Загальна теорія права (Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017) 471

на авторитетні праці юристів. Це робить їх правову позицію більш переконливою, логічною і обґрунтованою. У цьому разі правова доктрина виступає як переконливе (авторитетне) джерело права, але не є достатньою юридичною базою для винесення юридично значущих рішень»¹. Погоджуючись з викладеним, слід акцентувати увагу на форми посилення (якщо правозастосовник вважатиме це за необхідне) на правову доктрину в судових рішеннях. Як правило, «суди, звертаючись до правової доктрини у своїх рішеннях, використовують такі конструкції: «за загальним доктринальним підходом», «відповідно до усталеної в юридичній літературі думки», «згідно з визнаними підходами в юридичній науці» та ін.»².

Таким чином, сприйняті доктринальні позиції прямо чи опосередковано стають засобами обґрунтування судового рішення (в певних випадках відображаються в тексті його мотивувальної частини) та у такий спосіб впливають на єдність правозастосовної практики, а тож і правильність ПКП.

5. Однією з важливих вимог до критеріїв ПКП є їх потенційна *ефективність у вирішенні завдань кримінального провадження*. Пріоритезація повинна сприяти ефективному використанню ресурсів органів кримінальної юстиції і забезпечувати своєчасне та якісне вирішення соціально-правового конфлікту. І хоча ефективність, по суті, є іманентною ознакою (навіть метою) пріоритезації, методологічно це не виключає можливості розглядати прогнозовану ефективність як вимогу до самих критеріїв ПКП. Вимога ефективності критеріїв ПКП потребує надання відповідей на кшталт того, чи буде ефективним кримінальне провадження, якщо в законі на аксіоматичному рівні унормувати надто великий перелік суттєвих порушень закону, що апріорі тягне скасування судового рішення; до чого призведе уповільнена модель розподілу підслідності та ін.?

Тут лише в загальних рисах розглянемо питання ефективності кримінального провадження. Ми цілком поділяємо домінуючий у науці цільовий підхід до розуміння категорії «ефективність кримінальної процесуальної діяльності» як ступеня досягнення мети, заради якої ця діяльність здійснюється. На думку автора, як зазначалося в попередніх публікаціях, ефективність у кримінальному провадженні має складний складний

«накопичувальний» характер, що визначається сукупністю різнопланових її характеристик, а саме: якісною визначеністю *статичних структурних компонентів* (суб'єкта, предмета, мети, засобів, форми, результату), якістю *внутрішніх їх системних зв'язків* (сукупність тісно пов'язаних між собою інтегративних властивостей процесуальної діяльності³) та якістю *динаміки* такої діяльності (ритмічне, своєчасне та послідовне здійснення процесуальної діяльності зумовлює її необхідну тривалість – *стислість* (охоплення діяльністю мінімальної кількості часу в межах строків, встановлених законом), проте без шкоди якості здійснення діяльності, а в їх раціональному поєднанні).

При цьому якість складових кримінальної процесуальної діяльності лише створює необхідну базу для її ефективності. Ефективність кримінального судочинства можна констатувати лише за умови вирішення кримінальної справи у *мінімально можливий (стислий), фактично необхідний строк*, достатній для того, щоб особа, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування, та потерпілий змогли скористатися наданими правами, а компетентні органи кримінального переслідування ефективно та якісно вирішити б поставлені перед ними правові завдання⁴.

Отже, ефективність кримінального провадження є багатоаспектним, різнорівневим, а тому й багатокритеріальним оціночним поняттям, що зумовлює наявність різних підходів до його оцінки. Так, наприклад, І. В. Гловюк зауважує, що теоретично питання ефективності досудового провадження, крім цільового підходу, варто розглядати у широкому аспекті, зокрема, з позиції розуміння ефективності як рівня збалансованості інтересів, що зумовлено необхідністю дотримання балансу публічних і приватних інтересів під час кримінального провадження. Автор вирізняє так само й такий критерій ефективності кримінального переслідування, як пропорційність⁵.

³ *Примітка*. Не претендуючи на вичерпність, лише перерахуємо деякі з таких інтегративних властивостей кримінальної процесуальної діяльності: законність, обґрунтованість, справедливість, соціальна схвалюваність, культурність, індивідуальна визначеність, економічність тощо. При цьому всі якісні властивості знаходяться у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності і лише у сукупності утворюють її необхідну якісну визначеність.

⁴ Глинська Н В (ред) *Концептуальні основи цифровізації кримінального провадження України : монографія* (Право, 2024) 537–538 DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178612139>.

⁵ Гловюк І. В. Деякі питання участі адвоката в судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні: пи-

У сучасній процесуальній літературі набуває популярності економічний підхід до ефективності кримінального провадження, що цілком обґрунтовано з огляду на те, що економічний чинник є іманентним для оцінки результативності будь-якої соціальної діяльності, тим більше державної. Оскільки людська діяльність характеризується спрямованістю на певну мету, а остання вказує на відповідний інтерес, що відображає специфічну потребу, то можна припустити, що ефективність будь-якої діяльності полягає в її здатності досягати максимально можливого результату з найменшими витратами сил, задовольняючи при цьому певну соціальну потребу. Як влучно зазначали в 2009 р. В. С. Зеленецький та Л. М. Лобойко, результативність кримінального переслідування, як один із критеріїв ефективності, слід оцінювати з двох позицій: 1) відповідність витрат (сил, засобів, коштів тощо) досягнутому результату (викриття і покарання винного); 2) відповідність витрат рівню забезпечення прав зацікавлених учасників кримінального процесу (потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача тощо)¹. Цілком погоджуючись із прогресивністю концепції процесуальної економії у кримінальному провадженні, лише звернемо увагу на те, що економічна рентабельність не може бути самоціллю у відриві від якості вирішення правового конфлікту. Відповідно економічність є, хоча й дуже важливим, утім, не єдиним компонентом ефективності в царині кримінального провадження.

Наведені статико-динамічні компоненти ефективності свідчать про іманентну кореляцію правильної ієрархії засобів кримінального провадження та ступеня ефективності останнього. Сучасний концепт конвенційного обов'язку держави щодо проведення ефективності розслідування полягає саме у виборі з усього інструментарію процесуальних дій лише тих, які за конкретних обставин є потенційно ефективними. Застосування всіх передбачених законом заходів для забезпечення його ефективності вимагає вчинення слідчим не всіх слідчих і процесуальних дій, передбачених КПК, а саме тих, без яких неможливе законне, обґрунто-

ване, всебічне, повне, швидке, неупереджене і своєчасне здійснення кримінального провадження².

Так само критерії ПКП мають відповідати стандартам системності (для забезпечення якісної пріоритезації необхідно, щоб вона здійснювалась на підставі системи логічно узгоджених взаємопов'язаних між собою критеріїв-напрямів, що враховували б усю сукупність специфіки конкретного предмета); об'єктивності (ПКП повинна ґрунтуватися на критеріях, що відповідають дійсності); прозорості (процес пріоритезації повинен бути прозорим і зрозумілим для всіх учасників кримінального провадження). Для цього критерії мають бути формалізованими та зрозумілими.

На завершення розгляду наведених рис, притаманних ПКП, не претендуючи на вичерпність їх переліку, сформулюємо операційне визначення ПКП. Це зумовлений сукупністю соціально-правових чинників процес ранжування засобів кримінального провадження, що здійснюється на підставі критеріїв, які відповідають вимогам сучасної правової реальності, з метою підвищення ефективності вирішення завдань провадження.

Висновки. Пріоритезація у кримінальному провадженні є складним і багатогранним процесом, який вимагає зваженого підходу та врахування багатьох чинників. Ефективна система пріоритезації дозволяє забезпечити справедливість, своєчасність та якість здійснення кримінального провадження при раціональному використанні ресурсів кримінальної юстиції. Відповідаючи на запитання про функціональне призначення ПКП, а, по суті, й на запитання про те, для чого нам вводити таке поняття в доктрину кримінальної процесуальної науки, зазначимо про таке.

ПКП є важливим організуючим чинником кримінального провадження, адже від правильного ранжування засобів правової діяльності залежить її дієвість та очікувана ефективність. Проблематика ПКП є затребуваною при будь-яких трансформаційних процесах законодавства та суспільства, виникненні якісно нових системних викликів або в період вимушеної адаптації соціальних систем до нових викликів. Звісно, питання пріоритетності в певному обсязі перекликаються із такими одвічними проблемами кримінального провадження,

тання правової визначеності та ефективності правореалізації» (2016) 4 Юридичний вісник 180–181

¹ Зеленецький В, Лобойко Л. Критерії оцінки ефективності діяльності органів кримінального переслідування в Україні» (2009) 2 Вісник Академії правових наук України 192

² Римарчук Р М, Сорока С О. Процесуальні положення суб'єктів кримінального переслідування на стадії досудового розслідування» (2013) 3 Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 405

як конфлікт публічних і приватних інтересів, реалізація правозастосовної дискреції, підвищення ефективності та ін. Утім, тематика ПКП є оригінальною, враховуючи закономірності побудови кримінальної процесуальної форми. Відповідно, її дослідження має потенціал для створення інструментарію модернізації системи кримінального провадження. Це дозволить адаптувати її до новітніх викликів та сучасних правових реалій.

Під ПКП слід розуміти зумовлений сукупністю соціально-правових чинників та здійснюваний

на підставі певної сукупності критеріїв, що відповідають вимогам сучасної правової реальності, процес ранжування засобів кримінального провадження з метою підвищення ефективності вирішення його завдань. Критерії ПКП мають відповідати таким вимогам, як: правовий характер, справедливість, соціально-правова адекватність пріоритезації, гнучкість, зрозумілість, наукова обґрунтованість, ефективність у вирішенні завдань кримінального провадження.

REFERENCES

List of legal documents

Cases

1. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 03 zhovtnia 2024 roku sprava № 990/329/23 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/122434172?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR2Q60MVVE8O-B9JLqDm9RfZOm buLBNiCuFEKx8SmhHJvUx0uVdfjKEUEJs_aem_pRQ9Xv-rKlR5FjuA1gOZBg (in Ukrainian)
2. Sprava «Sandi Taims» (The Sunday Times) proty Spoluchenoho Korolivstva» (Zaiava № 6538/74): Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 26 kvit. 1979 r. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57584> (in Ukrainian)
3. Sprava «Maestri proty Italii» (Zaiava № 39748/98): Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 17 liut. 2004 r. URL: http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-61638_57584 (in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

1. Glynska N. V. *Kontseptualni zasady vyznachennia ta zabezpechennia standartiv dobroiakisnosti kryminalnykh protsesualnykh rishen : monohrafiia* [Conceptual principles for defining and ensuring standards of good quality of criminal procedural decisions: monograph] (Istyna, 2014) 588 (in Ukrainian)
2. Hmyrko V. P. *Dokazuvannia v kryminalnomu protsesi: diialnisna paradyhma. Teoretychnyi analiz. Problematyzatsiia. SMD-reprezentatsiia: monohrafiia* [Evidence in the criminal process: an activity paradigm. Theoretical analysis. Problematisation. SMD representation: monograph] (Akad. mytnoi sluzhby Ukrainy, 2010) 314 (in Ukrainian)
3. Makkeon Greg *Esentsializm. Mystetstvo vyznachaty priorytety* [Essentialism: The Art of Prioritizing] / per. z anhl. A Dudchenko (Nash Format, 2021) 240 (in Ukrainian)
4. Sematiuk O P *Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv. – 3-te vyd., dop.* [Modern dictionary of foreign words. – 3rd ed., add.] (Vesta: Vydavnytstvo «Ranok», 2010) 468 (in Ukrainian)

Edited books

5. Kaplina O. V. (red) *Osoblyvi poriadky kryminalnoho provadzhennia : pidruchnyk* [Special procedures of criminal proceedings: textbook] (Pravo, 2024) 366 (in Ukrainian)
6. Shylo O. H. (red) *Kontseptualni osnovy pobudovy suchasnogo kryminalnoho protsesu Ukrainy: monohrafiia* [Conceptual foundations of the construction of modern criminal proceedings in Ukraine: monograph] (NDI VPZ imeni akad. V. V. Stashysa NAprNU, 2016) 264 (in Ukrainian)
7. Shylo O. H. (red) *Yednist sudovoi praktyky u vymiri standartiv yakosti kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy* [Unity of judicial practice in measuring the quality standards of criminal procedural legislation of Ukraine] (Pravo, 2023) 349 (in Ukrainian)

Non-authored books

8. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : T. 19 : Kryminalnyi protses, sudoustrii, prokuratura ta advokatura* [Great Ukrainian Legal Encyclopedia: Vol. 19: Criminal procedure, judicial system, prosecutor's office and advocacy] (Kharkiv, 2020) 960 (in Ukrainian)
9. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20 t. T. 3 : Zahalna teoriia prava* [Great Ukrainian Legal Encyclopedia: in 20 volumes. Vol. 3: General Theory of Law] (Nats. akad. prav. nauk Ukrainy ; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy ; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho. 2017) 471 (in Ukrainian)
10. *Ekonomichna entsyklopediia : U trokh tomakh. T. 3.* [Economic Encyclopedia: In three volumes. Vol. 3.] (Vydavnychi tsentr «Akademiia», 2002) 90 (in Ukrainian)

11. *Suchasnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy : 100000 sliv* [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language: 100,000 words] (VD «Shkola», 2009) 618 (in Ukrainian)

Part of the books

12. Pashkovskiy M. I. 'Priorytezatsiia kryminalnykh provadzhzen za statteiu 438 KK Ukrainy: perspektyvy tsyfrovizatsii' [Prioritization of criminal proceedings under Article 438 of the Criminal Code of Ukraine: prospects for digitalization] *Almanakh naukovykh prats fakhivtsiv Naukovo-doslidnoho instytutu vyvchennia problem zlochynnosti imeni akademika V. V. Stashysa Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy za rezultaty doslidzhenn u 2022 r.* (Pravo, 2023) 116 (in Ukrainian)

Journal articles

13. Berlach A. I. 'Dyskretsiini povnovazhennia orhaniv prokuratury yak skladovi element yikh adiminstratyvno-pravovoho statusu: zarubizhnyi dosvid' [Discretionary powers of prosecutors as a component of their administrative and legal status: foreign experience] (2023) 34 (73) 3 Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: yurydychni nauky <https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/3_2023.pdf#page=156> (in Ukrainian)
14. Harnytska AO, Sokolovskyi M V 'Osoblyvosti dokazovoi diialnosti pid chas dosudovoho rozsliduvannia terorystychnykh kryminalnykh pravoporushen' [Peculiarities of evidentiary activities during pre-trial investigation of terrorist criminal offenses] (2025) 2 Porivnialne analitychne pravo. <<http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328122>> (in Ukrainian)
15. Hloviuk I. V. 'Deiaki pytannia uchasti advokata v sudovo-kontrolnykh provadzhenniakh u dosudovomu rozsliduvanni: pytannia pravovoi vyznachenosti ta efektyvnosti pravorealizatsii' [Some issues of lawyer participation in judicial control proceedings in pre-trial investigation: issues of legal certainty and effectiveness of law enforcement] (2016) 4 Yurydychnyi visnyk 180–190 (in Ukrainian)
16. Kovalenko A. V. 'Vzaiemodiia orhaniv dosudovoho rozsliduvannia iz zasobamy masovoi informatsii pid chas zblyannia, doslidzhennia ta vykorystannia dokaziv u kryminalnomu provadzhenni' [Interaction of pre-trial investigation bodies with the media during the collection, research and use of evidence in criminal proceedings] (2022) 2 (38) Kryminalistychnyi visnyk 48–59. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2022-38-2-48> (in Ukrainian)
17. Kyrychenko O M 'Kazualne tlumachennia normy prava: aksiolohichniy aspekt' [Casual interpretation of a legal norm: an axiological aspect] (2012) 3 Almanakh prava 195–198 (in Ukrainian)
18. Loskutov T 'Perspektyvni napriamy rozvytku predmeta rehulivannia kryminalnoho protsesualnoho prava' [Promising directions of development of the subject of regulation of criminal procedural law] (2016) 3 Pidpriemstvo, hospodarstvo i pravo 2016 153–157 (in Ukrainian)
19. Maksymov S. I. 'Pravova doktryna: filosofsko-pravovyi pidkhid' [Legal doctrine: philosophical and legal approach] (2013) 9 Pravo Ukrainy 34–54 (in Ukrainian)
20. Nesterenko O V 'Metod priorytezatsii vymoh v proramnii inzhenerii' [Requirements prioritization method in software engineering] (2024) 2–3 Problemy prohramuvannia 132–139 <<https://pp.isoftware.kiev.ua/index.php/ojs1/article/download/629/681>> (in Ukrainian)
21. Parkhomenko N M 'Iednist sudovoi praktyky yak skladova pravovoho rehulivannia' [Unity of judicial practice as a component of legal regulation] (2020) 3 Chasopys Kyivskoho universytetu prava 26–30 (in Ukrainian)
22. Popov O I 'Pravova doktryna ta yii zastosuvannia Verkhovnym Sudom Ukrainy pry perehliadi sudovykh rishen u tsyvilnykh spravakh' [Legal doctrine and its application by the Supreme Court of Ukraine when reviewing court decisions in civil cases] (2016) 132 Problemy zakonnosti <<http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/59026>> (in Ukrainian)
23. Rymarchuk R M, Soroka S O 'Protsesualni polozhennia subiektiv kryminalnoho peresliduvannia na stadii dosudovoho rozsliduvannia' [Procedural provisions for subjects of criminal prosecution at the stage of pre-trial investigation] (2013) 3 Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. 401–408 (in Ukrainian)
24. Semenikhin I. 'Problemni aspekty realizatsii pravovoi doktryny u pravozastosovchii praktytsi' [Problematic aspects of the implementation of legal doctrine in law enforcement practice] (2010) 3 (62) Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy 303–304 (in Ukrainian)
25. Zelenetskyi V, Loboiko L 'Kryterii otsinky efektyvnosti diialnosti orhaniv kryminalnoho peresliduvannia v Ukraini' [Criteria for assessing the effectiveness of criminal prosecution bodies in Ukraine] (2009) 2 Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy 185–196 (in Ukrainian)

Websites

26. '20 Product Prioritization Techniques: A Map and Guided Tour' (Folding Burritos) <<https://foldingburritos.com/blog/product-prioritization-techniques/>> (in Ukrainian)

27. 'Chomu priorytezatsiia – tse ne fokusuvannia' [Why prioritizing is not focusing] (TwoCo, Nov 29 2024) <<https://2coachingconsulting.substack.com/p/0ca>> (in Ukrainian)
28. 'Priorytyzatsiia zadach: vyssha matematyka chy lehka razminka pered snidankom?' [Prioritizing tasks: higher mathematics or a light warm-up before breakfast?] (DOU) <<https://dou.ua/lenta/articles/prioritization-part-1/>> (in Ukrainian)
29. 'Interviu z Ya. Romaniukom' [Interview with Ya. Romanyuk] (Sudovy visnyk) <<https://pravo.ua/articles/praktichna-neobhidnist/>> (in Ukrainian)

Глинська Н. В.

Пріоритезація у кримінальному провадженні: поняття, ознаки, ключові аспекти та виміри

Стаття присвячена формулюванню основних положень пріоритезації у кримінальному провадженні. Автором визначено основні ключові категорії пріоритезації у кримінальному провадженні. Зокрема, зазначається, що об'єктом пріоритезації є те, на що спрямована практична й пізнавальна діяльність його суб'єктів, тобто та сфера, в якій розставляються пріоритети. Предметом пріоритезації у кримінальному провадженні є зафіксовані у свідомості його суб'єктів та включені до їх практичної діяльності сторони, властивості й відносини об'єктів, що досліджуються з певною метою в конкретних умовах і обставинах. Також у статті виокремлюються характерні риси пріоритезації у кримінальному провадженні, до яких віднесено офіційний характер та багатокритеріальність.

Автором розроблено операційне визначення пріоритезації у кримінальному провадженні, під якою запропоновано розуміти зумовлений сукупністю соціально-правових чинників та здійснюваний на підставі певної сукупності критеріїв, що відповідають вимогам сучасної правової реальності, процес ранжування засобів кримінального провадження з метою підвищення ефективності вирішення його завдань. Критерії пріоритезації у кримінальному провадженні мають відповідати таким вимогам, як: правовий характер, справедливість, соціально-правова адекватність пріоритезації, гнучкість, зрозумілість, наукова обґрунтованість, ефективність у вирішенні завдань кримінального провадження. Автор робить висновок, що пріоритезація у кримінальному провадженні є складним і багатограним процесом, який вимагає зваженого підходу та врахування багатьох чинників. Ефективна система пріоритезації дозволяє забезпечити справедливість, своєчасність та якість здійснення кримінального провадження при раціональному використанні ресурсів кримінальної юстиції. Пріоритезація у кримінальному провадженні є важливим організуючим чинником кримінального провадження, адже від правильного ранжування засобів правової діяльності залежить її дієвість та очікувана ефективність. Проблема пріоритезація у кримінальному провадженні є затребуваною при будь-яких трансформаційних процесах законодавства та суспільства, появі якісно нових системних викликів або в період вимушеної адаптації соціальних систем до нових викликів.

Ключові слова: кримінальне провадження, пріоритезація, ранжування, верховенство права, пропорційність.

Glynska N. V.

Prioritization in criminal proceedings: concepts, features, key aspects and dimensions

The article is devoted to the formulation of the main provisions of prioritization in criminal proceedings. The author identifies the main key categories of prioritization in criminal proceedings. In particular, it is noted that the object of prioritization is what the practical and cognitive activity of its subjects is aimed at – the sphere where priorities are set. The subject of prioritization in criminal proceedings is the aspects, properties and relationships of objects that are recorded in the minds of its subjects and included in their practical activities, and are investigated for a specific purpose in specific conditions and circumstances. The characteristic features of prioritization in criminal proceedings, which include the official nature and multi-criteria were also identified in the article.

The author has developed an operational definition of prioritization in criminal proceedings, under which it is proposed to understand the process of ranking the means of criminal proceedings, determined by a set of socio-legal factors and carried out on the basis of a certain set of criteria that meet the requirements of modern legal reality, in order to increase the efficiency of solving its tasks. The criteria for prioritization in criminal proceedings must meet the following requirements: legal nature, fairness, socio-legal adequacy of prioritization, flexibility, clarity, scientific validity, effectiveness in solving the tasks of criminal proceedings. The author concludes that prioritization in criminal proceedings is a complex and multifaceted process that requires a balanced approach and consideration of many factors. An effective prioritization system allows ensuring fairness, timeliness and quality of criminal proceedings with rational use of criminal justice

resources. Prioritization in criminal proceedings is an important organizing factor of criminal proceedings – its effectiveness and expected efficiency depends on the correct ranking of legal activity tools. The issue of prioritization in criminal proceedings is in demand during any transformational processes of legislation and society, the emergence of qualitatively new systemic challenges, or during the period of forced adaptation of social systems to new challenges.

Keywords: *criminal proceedings, prioritization, ranking, rule of law, proportionality.*

Стаття надійшла до редакції: 14.05.2025 р.

Прийнята до друку: 20.06.2025 р.